

р. 979

БАЙРАМКЪУЛЛАНЫ ФАТИМА

АНДАЛА

БЛА

БАЛАЛА

кар. 979 ↓

СТАВРОПОЛЬ_КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВОНУ
КЪРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК
1968

БАБУШ БЛА ДЖЮДЖЕКЛЕРИ.

— Бакъ-бакъ-бакъ, гитче балачыкъларым,
Къоланчыкъларым, къарачыкъларым,
Къалакъчыкълача, аякъларыгъыз,
Акъ къоланчыкъла джаякъларыгъыз.
Кюн сайын ёсюб, айныб келигиз,
Къайыкъчыкълача, джюзе билигиз.
Сууну ичине къоркъмайын кириб,
Аны тюбуне кёмюле билиб,
Табыб ашагъыз, къамжакъны, къуртну,
Ариу этигиз арбазны, джуртну.
Аналыкъ ишни тамам этгенме,
Айгъа джууукъну гуртха чёкгенме:
Былай аманнга анда джетгенме.
Сизни чыгъарыб къобуб кетгенме.
Кёб зат ашагъыз, ёсе киригиз,
Энди меннге да тынчыкъ беригиз.

Керчьнев-Терьевская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

АГЪАЧ ТАУУКЪ БЛА ДЖЮДЖЕКЛЕРИ.

Агъач тауукъчукъла, дуня зауукъчукъла,
Къызылтёппечикле, къоланчепкенчикле.
Хайда, илинигиз терекни юсюне,
Сугъулуб къарагъыз тешикни ичине:
Заранлы къамжакъ къабугъун ашайды,
Уячыкъ этгенд да, ичинде джашайды.
Джыр-джыр этдириб агъачны къырады,
Тешикчикге кириб бугъунуб турады.
Сизни кёзлеригиз—къара тюймечикле,
Бурунчукъларыгъыз—джити ийнечикле,
Тешикге узалыб аланы тутугъуз,
Агъачны юсюнден саудан къурутугъуз.
Сора чегетге да сиз хайыр этерсиз,
Кесигиз да тоуб, семириб кетерсиз.

ДЖУМАРЫКЪ ТАУУКЪ БЛА ДЖЮДЖЕКЛЕРИ.

— Джюджекчиклерим, гитчечиклесиз,
Алкъын бираз эссизчиклесиз.
Джаныуар сизни кёрмеге эди,
Къайдагъыгъызны билмеге эди,
Мени сёзюме сиз тынгылагъыз,
Айтханларымы бир ангылагъыз:
Къоркъмай отлагъыз, сакълаб турайым,
Тёрт джаныгъызны да мараб турайым.
Джаныуар кёрсем, таууш этерме,
Сизден арлакъгъа джанлаб кетерме.
Сиз ол заманда къачыб бугъугъуз,
Хансла туюне къыстырылыгъыз.
Алайда сизни джаныуар кёрмез,
Къайдагъыгъызны киши да билмез.
Кеси кесими асхакъ этерме,
Суучукъдан ары ётуб кетерме.
Джаныуар меннге мыллыгын атар,
Тутаргъа суюуб ызымдан чабар.
Мен ол заманда учуб кетерме,
Кёк бла айланыб сизге джетерме.
Алай этерме, аны алдарма,
Аны бла сизни джаудан сакъларма.
Сиз мен айтханга бек тынгылагъыз,
Айтхан сёзюмю бек ангылагъыз.

КЪОЯН БАЛАЧЫКЪЛА.

Кёк кёоланчыкъла, уллубашчыкъла,
Сабийчиклесиз, алкъын джашчыкъла,
Чырт дыб демегиз, къымылдамагъыз,
Дауур этмегиз, дыгъырдамагъыз.
Тауушугъуздан джаныуар эслер,
Акъырын келиб ол сизни сермер,
Къулакъчыкъланы къаты джумугъуз,
Кирпик къакъмайын тынч олтуругъуз.
Алайда сизни джаныуар кёрмез,
Къайдагъыгъызны бир джан эслемез.

АГЪАЧ КЪОЯНЧЫКЪЛА.

Агъач къоянчыкъла тиричиклелле,
Ала терекге „хоп“ деб минелле,
Алда аналары чынгаб кетеди,
Не этериклерин ол юретеди.
Къуйрукъчукълары бургъушчукълача,
Къайры суйселе, ары буралла,
Нарат терекге ёрлеб кетселе,
Тюз тёппесинде чёгюб туралла.
Тамадачыкълары бек ёхтемчикди,
Кеси да, майна, джерде чёкгенчикди,
Ортанчылары чынгаучучукъду,
Эм гитчелери тырнаучучукъду.
Ана къоянчыкъ бек къайгъылыды—
Терек башына миниб къарайды,
Ата къоянчыкъ бек рахатчыкъды—
Бутакъда чёгюб аланы санайды,
Чегет ичиндед джашагъанлары,
Чынар, чёртлеуюк ашагъанлары.
Джитичиклелле гитче тишлери,
Бек джумушакъды юсде тюклери.
Терек къууушунда уялары да
Джарыкъ, зауукъду джашагъанлары да:
Ингирге дери ойнаб джетелле,
Сора уягъа кириб кетелле.

БУУ БЛА БАЛАСЫ.

— Меннге къараб джюрюсенг,
Менден оюм алырса,
Кюшчюгюнгю къызгъанма, —
Мени тенгли барырса.
Тамадагъа тынгыла,
Ауурсунмай сёзюмю,
Мен айтханча атласанг,
Ачитмазса кесинги.
Къалын хансха джетгенлей,
Уллу-уллу атларса,
Алайсыз а хансланы
Аягъынга чырмарса.
Тюз джерлеге джетгенлей,
Къанатлыча барырса,
Джан-джаныуар кёргюнчю,
Юйге джетиб къалырса.
Бек арысанг, солурса
Салкъынчыкъда олтуруб,
Чырпыланы къалыны
Юсчюгюнгю толтуруб.
Къоланчыкъса кесинг да,
Чакълакча тюрлене,
Сени киши эслемез,
Бош къркъмачы, илгене.

ТЮЛКЮ БЛА БАЛАЛАРЫ.

— Тюлкючюклерим, балачыкъларым,
Эй, джитикъулакъ сарычыкъларым,
Хыйлачылыкъны сиз бек билигиз,
Бир биригизни тамам суююгюз.
Уячыгъыгъыз бек терен болсун,
Төгереги да тешикден толсун,
Сизни сюрселе, къачыб бугъарча.
Бирси джанындан чартлаб чыгъарча.
Къалын чегетге къысха джетерча,
Анагъызны да разы этерча,
Итле алайда улуй къалсала,
Сиз да къутулуб, къачыб кетерча.
Джаз тауукъчукъну джетиб тутугъуз,
Арагъа алыб джулкъуб джыртыгъыз,
Бир биригизден чырт къызгъанмагъыз,
Биригиз артыкъ чырт узалмагъыз.
Къоянчыкъны да алыб къачыгъыз,
Келтириб бирден ичин ачыгъыз,
Арагъа салыб аны чачыгъыз,
Уучуладан а кенгнге къачыгъыз.

Карагандинская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

МАРАЛ БЛА БУЗОУУ.

— Атла, джанчыгъым, атлачы.
Джаудан кесинги сакълачы.

Къалын чегетдед джашарынг,
Агъач къабукъду ашарынг.

Татлы чапракъла джыртарса,
Аланы суйюб джулкъарса.

Эслеб джюрючю, балачыкъ.
Сеннге къоркъады аначыкъ.

Аугъан агъачха абынма,
Чунгурчукълагъа джыгъылма.

Атла ызымдан сен таукел,
Аджашыб къалма, дженгил кел.

Кар. 979.

Книжка
ОБЪЕКТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

СЮЛЕУСЮН БЛА БАЛАЧЫКЪЛАРЫ.

— Эслеб джюрю,—деб бек юретеди,
Акъыл берирге кёб кюрешеди.
— Сен джаныуарса, сакъ болуб джюрюб,
Джити кёзлеринг кече да кёрюб,
Къулакъчыкъларынг эшитсинле кенгден,
Ансы джаз тауукъ ычхыныр сенден.
Букъгъанлай барыб, джетиб къалырса,
Мараучу болуб юлюш алырса.
Джумарыкъчыкъны сюрюб тутарса,
Олсагъатчыкъдан лыкъ деб джутарса.
Сакъ атла, джаным, чырт таууш этме,
Уучугъа, итге бир джукъ эслетме.
Ала кёрселе ышаннга салыб,
Теричигинги сыдырыб алыб,
Имбашларына атыб кетерле,
Джашчыкъларына тончукъ этерле.

АЙЮ БЛА МАМУРАЧЛАРЫ.

— Джигитчикча ёрле да
Мин дюккючню юсюне,
Къолчугъунг бла узал да
Тарт бутакъны кесинге.
Джыгъылырса, бек сакъ бол,
Ачытырса кесинги,
Наныкъланы кёргенлей,
Ары ийиб эсинги.
Чегетледе джер къазыб,
Къамыжакъла тутарбыз,
Кырдык отлаб, бал ашаб,
Наныкъ, джилек джутабыз.

СУУ ЛОБАНЛА

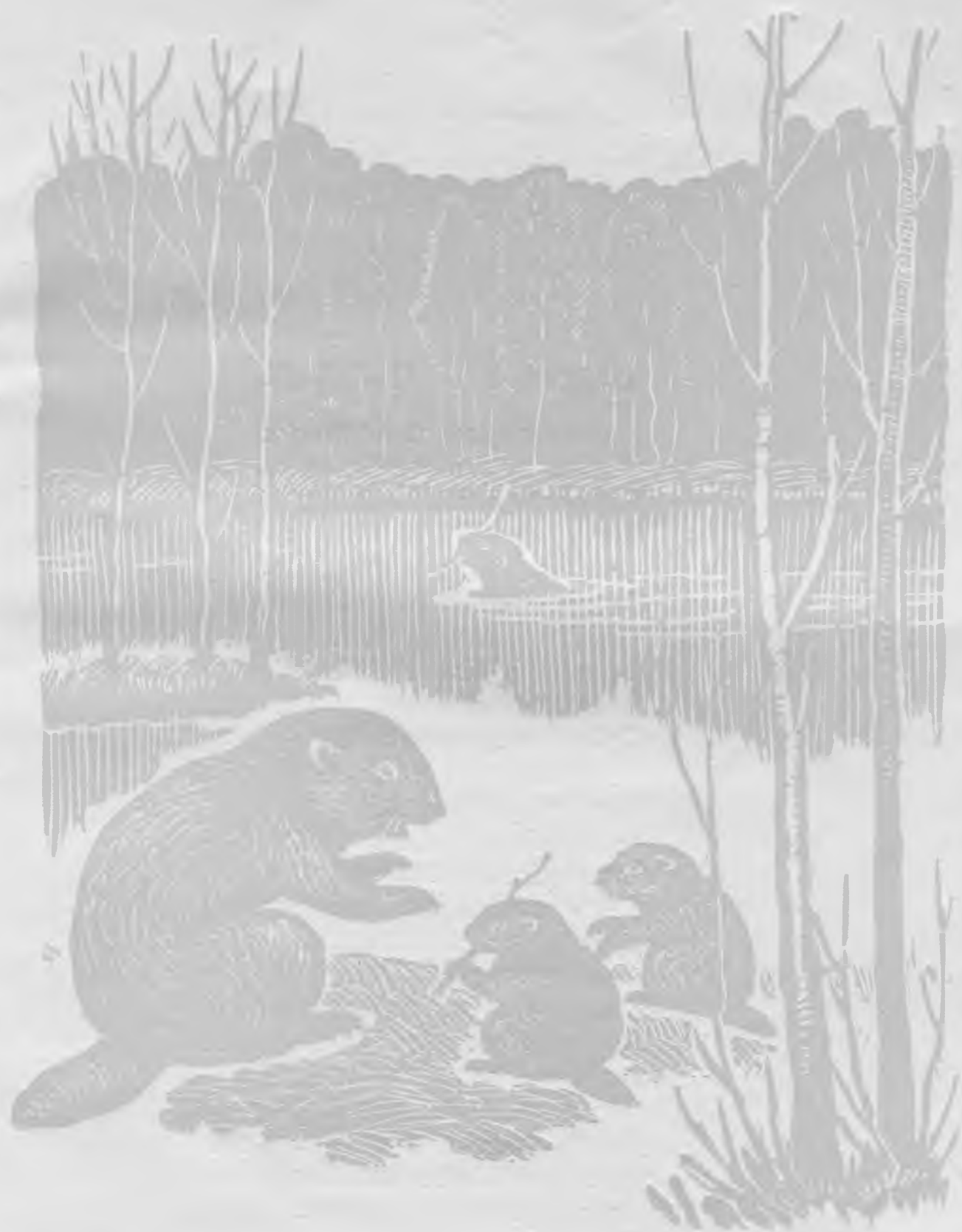
— Биз, суу лобанла, тюрлю затлабыз,
Джаныуарла да аламатлабыз.
Биз бутакъланы къырыб къуябыз,
Сууланы аллын алай тыябыз.

Суучукъ джыйылыб, кёлле болады,
Чегетни ичи суудан толады.
Юйле ишлейбиз сууну ичинде,
Джашаб турабыз аны тюрбюнде.

Агъашчыкъланы джерге чанчабыз,
Бутакъчыкъланы анга эшебиз.
Тегереклерин саз бла сюртебиз,
Эшиклерин да суугъа тешебиз.

Джолубузну да киши билмейди,
Юйюбюзге да киши кирмейди.
Юй башыбызны киши ачалмаз,
Мекаямыбызны киши чачалмаз.

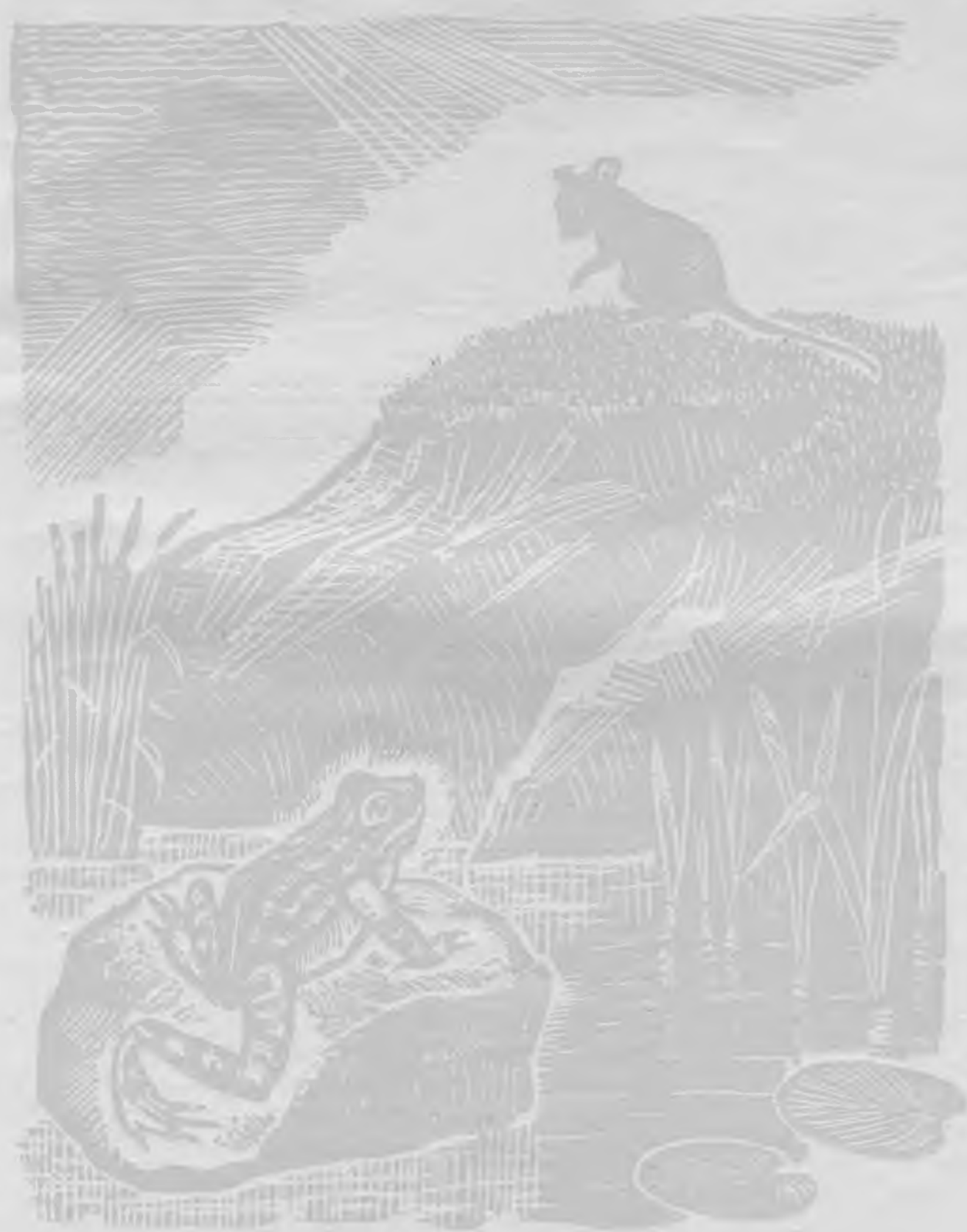
Балачыкъларым, сиз юренигиз,
Бутакъла къыркъа сиз да билигиз,
Аланы къыркъыб джерге къуюгъуз,
Сууланы аллын алай тыйыгъыз.

МАКЪА БЛА ЧЫЧХАН.

Макъа айтды чычханнга:
— Кел шохайла болайыкъ,
Бек игиди кирсизлик,
Джуунургъа барайыкъ.
Хар къуру да джашайса,
Бетинге суу тиймейин,
Кирден чириб къаласа,
Амал эте билмейин.
Кёлю кюлдю чычханны,
Сейирсинди сёзюне,
Аджашханмы этди деб
Бек къарады кёзюне,
— Алай деген не сёздю,
Аны къалай сюесе,
Сени акъылынг джокъмуду,
Суугъа къалай тиесе?
Мен джуууна билмейме,
Эшитирге да суймейме.
Суу керекли джерим джокъ,
Ол сууукъгъа тиймейме.
Андан эсе кёб игид
Джер тюбюнде джашагъан,
Мижегини кёб джыйыб,
Къыш узуну ашагъан.

ФАТИМАЧЫКЪ БЛА МАКЪАЧЫКЪ.

— Макъа не ашайд? Къайда джашайд? —
Фатима сюеди билирге,
Уялгъан—тартыннган этеди
Барыб уясына кирирге.
Таукел этиб тебрегенди
Макъаны юйюн кёрюрге,
Четенчигине алмала салыб,
Анга саугъагъа берирге.
Уяла-уяла сюелгенд
Фатима эшикни юсюне,
Таукел этиб киралмайды
Уячыгъыны ичине.
Ичинден къараб макъачыкъ
Ариу къызчыкъны кёреди,
Бизге келген болурму деб
Анга къууаныб ёледи.
Алына келиб ол аны
Саламлашыргъа чынгады,
Андан илгениб Фатима
Четенин джерге быргъады.
Макъа не ашайд? Къалай джашайд?
Сейир болады Фатима,
Бир бек чынгайд да къоркъады
Барыб къараргъа къатына.

ДЖАНГУР.

Джау-джау-джау, джангур,
Булутланы сау, джангур,
Джерни къургъакъ болдурма,
Бетин сары онгдурма.

Джау да джашил кийиндир,
Табигъатны суйюндюр,
Бары сени сакълайла,
Нартюх, гардош, чюгюндюр.

Бары сени сакълайла,
Къайдаса деб джокълайла,
Сен чыгъаргъан кырдыкны,
Малларыбыз отлайла.

Джау да, джалаб кирсиз эт,
Шахарланы, тийрени.
Букъуларын сен кетер,
Тереклени, гюллени.

Джау-джау-джау, джаным,
Булутланы сау, джаным,
Джау да джашил кийиндир,
Табигъатны суйюндюр.

ЭРИНЧЕК БАЙДЫУ.

Байду турду орундан,
Анасы тартыб кьолундан,
Бет джууаргъа эрине,
Эрингени кёрюне.
Анасына къычырад:
— Анам, бери къара!—деб,—
Юйню артда джыарса,
Чачымы бир тара деб.
Ариу айтыб анасы,
Къызы бла сёлешед.
Эки челек суу ал деб,
Аны бла кюрешед.
— Анам, ишим бек кёбдю,
Дерслерими окъуюм,
Андан сора олтуруб,
Бир кесекчик солуюм.
Былай эте тургъанлай,
Заман джетди школуна
Китабларын алды да
Байдыу чыкъды джолуна.
Сафыу чыгъыб аллына,
Аны таба тебреди,
Къулагъыны джанында
Къазан къара эследи.
Сафыу сорду Байдыугъа:
— Бет джуумаймы келесе?
Киринг барды бетингде,
Эринчекден ёлесе.

Джууаб этди Байдымат:
— Кирли игитда болама,
Тюз ингирге дери мен
Джумуш этиб турама.

Сафую кюлдю Байдыугъа.
— Джумуш мен да этеме,
Дерслени да тындырыб,
Хар неге да джетеме.

Анама да болуша,
Дерслерими окъуйма,
Заманым да къалыб кёб
Мен ойнайма, солуйма.

Сафиятны бетине
Чыракъ ийди кёзлерин,
Эшитирге да суймеди
Байдыу аны сёзлерин.

Андан сора Сафият
Алды къолгъа Байдыуну,
Кеси кирик этгинчи.
Аямады къарыуну.

Андан ары экиси
Нёгерчикле болдула,
Ёмюрлюкге шохлукъну
Бузмагъанлай къалдыла.

* * *

Окъудунгму китабчыкъны?
Суратларын кёрдюнгмю?
Чегетдеги джашауну
Не болгъанын билдингми?

Юретгенлерин джаныуарла
Сабийлерин ашаргъа,
Къоркъууладан кеслерин сакълаб,
Чегетде къалай джашаргъа?

Адам улуду джерге ие,
Сен да аланы биресе,
Иги окъу, ёсе кир да
Сен да чегетле битдирирсе.

Чегетлени ичинде
Джаныуарла ёсдююрсе,
Аны бла табигъатдан
Кёб байлыкъла келтирирсе.

БАШЛАРЫ

2. Бабуш бла джюджеклери.
4. Агъач тауукъ бла джюджеклери.
6. Джумарыкъ тауукъ бла джюджеклери.
8. Къоян балачыкъла.
10. Агъач къоянчыкъла.
12. Буу бла баласы.
14. Тюлкю бла балалары.
16. Марал бла бузоуу.
18. Сюлеусюн бла балачыкълары.
20. Айю бла мамурачлары.
22. Суу лобанла.
24. Макъа бла чычхан.
26. Фатимачыкъ бла макъачыкъ.
29. Джангур.
30. Эринчек Байдыу.

Фатима Днагафаровна Байрамгулова

Матери и дети

(По мотивам книжки Е. Чарушина „Большие и маленькие“)

Для детей дошкольного возраста

На карачаевском языке

Редактор Н. М. Кагиева. Художник В. А. Коретко. Художественный редактор М. П. Бертник.
Технический редактор Г. М. Хомякова. Корректор Р. А. Гнаева.
Сдано в набор 18/VII—1968 г. Подписано к печати 20/VIII—1968 г. Формат 60x90 ¹/₈. Печ. л. 4.
Уч.-изд. л. 4,15. Тираж 2000 экз. Заказ № 2961. Цена 28 коп.
Карачаево-Черкесское отделение Ставропольского книжного издательства г. Черкесск, ул. Ленина 38
Карачаево-Черкесская областная типография, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47.